СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVII. Ч. 107. Джерзі Сити, Н. Дж., середа, 10-го травня 1939. No. 107. Jeresey City, N. J., Wednesday, May 10, 1939. VOL. XLVII.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237, — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016, 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

СОВЄТИ ПРОСТЯГАЮТЬ СВОЮ ЖОРСТОКУ РУКУ ДО АМЕРИКИ

Заборонили трьом ґрупам, серед них українцям, участь у пописі на Світовій Виставі, влаштованім ґазетою „Дейлі Мірор".

НЮ ЙОРК. — „Дейлі Мірор" з 9 травня ц. р. поміщує довшу статтю, в якій вияснює, чому українська, вірменська і російська ґрупа в Америці не могли взяти участи в міжнароднім пописі національного мистецтва, влаштованім ґазетою „Дейлі Мірор". Отож, причиною цього є це, що Совєти запротестували. Вони зробили контракт зо Світовою Виставою, на основі якого вони мають право здержати виступ всіх тих чужинецьких ґруп, які їм не до вподоби. „Дейлі Мірор" пише, що зо свого боку доложила всіх старань, щоб побороти той „неамериканський" спротив Совєтів, але це не помогло. Супроти цього „Дейлі Мірор" заповідає, що вона таки влаштує національний попис для тих трьох ґруп, але на такому ґрунті, куди „не сягає власть і рука Сталіна".

На доказ своїх тверджень „Дейлі Мірор" наводить листа виставового комісара від европейських справ, Альбіна Джансона, в якому той підтверджує, що причиною цього є спротив Совєтів.

РУЗВЕЛТ КЛИЧЕ ПРЕДСТАВНИКІВ ВУГЛЕКОПНОГО ПРОМИСЛУ ДО СЕБЕ.

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт запросив делеґації вуглекопів і власників копалень до себе, в ціли дальших переговорів й доведення їх до порозуміння. Президент заявив, що дотепер не хотів у те втручатись, маючи ту надію, що вони самі прийдуть до порозуміння. Але тепер, коли кожна година числиться, він далі своєї інтервенції не міг відкладати. Секретарка праці Перкінс заявила, що вуглева ситуація дуже поважна і коли в найближчих днях, а навіть годинах, щось не зробиться, то американський промисл і ціле нинішнє скомпліковане життя будуть спаралізовані. Деякі галузі промислу вже зовсім припинили працю. Підземні залізниці обмежили рух. Вони заповідають, що коли не дістануть нових запасів вугля в найближчих днях, то будуть мусіти деякі лінії цілком припинити.

ГОПКІНС КРИТИКУЄ ТОРГОВЕЛЬНУ ПАЛАТУ.

ВАШИНҐТОН. — Секретар торговлі, Ґері Гопкінс, заявив, що резолюції Американської Палати Торговлі, які гостро таврують політику уряду та домагаються основних змін, є песимістичні і дефітистичні. Тими резолюціями Торговельна Палата нічого не осягне, тільки викличе паніку серед населення, говорив він.

СЕНАТ НАГЛО ЗРОБИВСЯ ЩЕДРИЙ З ГРІШМИ.

ВАШИНҐТОН. — Сенат, у якому пару тижнів тому проявляли сильні впливи люди з „ощаднестевого бльоку", нагло став дуже щедрий з державними грішми і на ріжні грошеві пропозиції не тільки що не ставив опору, але ще пододавав до ріжних проєктів загальну суму 388 міліонів долярів. Ця щедрість зажурила аж секретаря фінансів Морґентава, який сказав, що на цей фіскальний рік вже є передбачено 3 біліони і 300 міліонів недобору. Тепер, з тими новими додатками, ледви чи уряд дасть собі раду. Правдоподібно уряд буде мусіти підносити податки. Найщедрішими показались сенатори в фармерських видатках, признаючи 250 міліонів долярів більше на нагороди фармерам.

ЛІТАК УПАВ НА МІСТО І ЗАБИВ 18 ОСІБ.

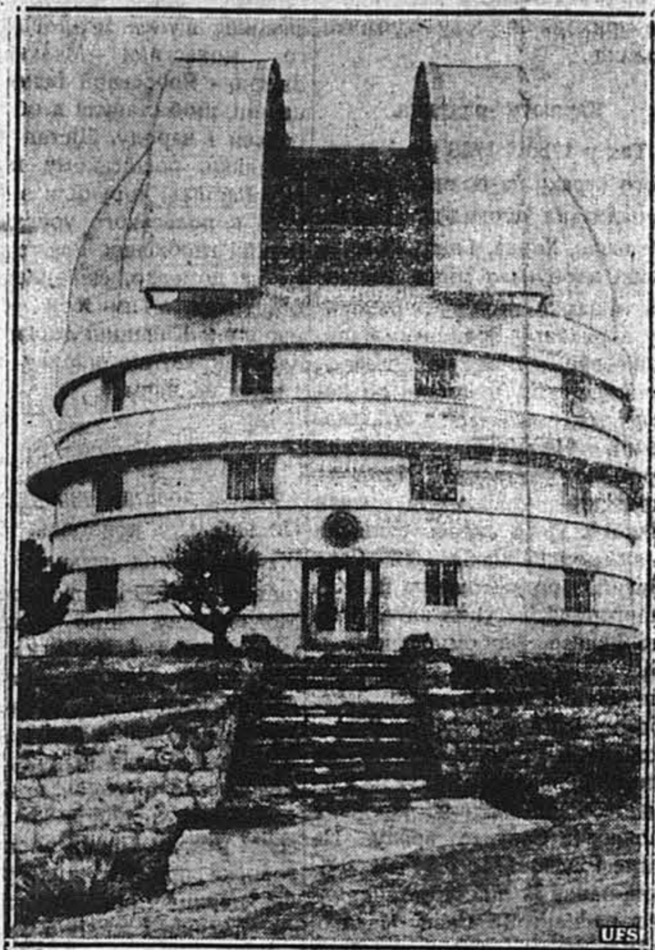
ҐВАЯКВІЛ (Еквадор). — Військовий літак упав на містечко Ґваяквіл, розбив два доми, а водночас запалив їх горіючою ґазоліною. Від них миттю занялись сусідні доми. В одні і зударенні згинули 18 осіб.

ШАТВЕЛ ПЕРЕСТЕРІГАЄ ПЕРЕД „ЧОРНИМИ ВІКАМИ".

ВАШИНҐТОН. — Професор Колюмбійського університету, Шатвел, зізнаючи перед сенатським комітетом заграничних справ, сказав, що коли держави далі не будуть шанувати своїх міжнародніх договорів і зобовязань, то ми є на шляху до страшної руїни, перед якою зблїднуть колишні історичні „чорні віки".

НЕБЕЗПЕЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО.

ВАШИНҐТОН. — Д-р Франц Боаз, предсідник „Нешенел Емердженсі Кавнсил", сказав, що під цю пору є в конґресі коло 70 законопроєктів, які, коли би були переведені, дуже обмежать свободу американських громадян, а тим більше не-громадян. Деякі з тих законопроєктів передбачають концентраційні табори для тих чужинців, які не годяться з теперішньою американською системою, а яких не можна депортувати. Інші передбачають обмеження свободи слова, примусову реєстрацію і т. п.

НОВА ОБСЕРВАТОРІЯ

На горі Лок у стейті Тексас відкрито недавно нову обсерваторію для обсервації й студій небесних тіл. Називається вона Обсерваторією МекДоналда й має вона телескоп (далековид) зо сочкою 82 цалі в промірі, другою з ряду сочкою щодо величини в світі. Керують обсерваторією університети Шікаґовський і Тексаський.

ПРОФАНАЦІЯ 5-ОХ ДОМОВИН.

Невідомі ґієни злодії дістались до крипти костелика в Радловичах, пов. Самбір, де розбили 5 домовин родини Баранських, землевласників у Радловичах. Поліція шукає злодіїв.

СТРАШНА СМЕРТЬ 35 ОСІБ У ВОГНІ.

В долішнім Єгипті згоріли два села недалеко Меґалян Кебір. Підчас пожежі згоріло 35 осіб; коло 300 осіб важко ранених.

ПО 50,000 ЗА ФАЛЬШИВИЙ ПАШПОРТ.

У Гельсінґфорсі почався великий процес ватаги капітана маринарки Ніска і 17 товаришів. Підсудні продавали німецьким жидам еміґрантам по 50,000 марок фальшиві пашпорти Фінляндії.

ТРАҐІЧНІ НАСЛІДКИ ЛОВЛІ РИБ.

Недалеко місцевости Адюд у Румунії два робітники ловили риби, вживаючи динаміту. Підчас кидання одного ладунку з динамітом дійшло до вибуху динаміту, що розірвав обох робітників на кусники.

БІЛОРУСЬКІ ДІЯЧІ В БЕРЕЗІ КАРТУЗЬКІЙ.

„Вечур Варшавскі" повідомляє з Вильна: З доручення адміністраційної влади вивели з молодецького повіту до Картузької Берези двох білоруських діячів, К. Петровича з Бичкова полочанської громади, і В. А. Горошка з села Юльчиці, громади Молодечно. „Оба заслані — пише „Вечур В." —вдізначалися шовінізмом і неприхильним відношенням до польської влади".

ЦЕРКВИ В СССР ПЕРЕПОВНЕНІ.

Підчас цьогорічних Великодніх Свят усі церкви в СССР були переповнені вщерть вірними, не зважаючи на репресії, що їх ждуть від кривавого ҐПУ. „Комсомольська Правда" нарікає, що комсомольські орґанізації не ведуть як слід протирелиґійної акції, з чого скористали вірні і розвинули велику релиґійну акцію між молоддю. Дійшло до того, що батьки забороняють дітям ходити до комуністичних шкіл і вступати до комуністичних орґанізацій. Одночасно в церквах видно більше молоді, ніж давніше.

ВБИВСТВО ЛІКАРЯ ЗА РЕНТУ.

В осередку французького важкого промислу Аянж молодий італійський еміґрант увійшов задніми дверми до амбуляторії місцевого шпиталю і 5-ма револьверовими стрілами вбив лікаря д-ра Жюля, який перевязував недужого. Вбивникові вдалося втекти. Жандармерія уладила за ним погоню. Молодий еміґрант убив лікаря з пімсти тому, що не признали йому ренти внаслідок нещасливого випадку при праці.

БЕЗ КИСНЯ — СМЕРТЬ!

Якаб не була причина смерти, то людина дійсно вмирає з браку кисня. Винятками щодо цього може бути смерть у вогні, або у воді. Коли тіло дуже ушкоджене пораненням або хворобою, то припиняється віддих. А коли до тіла перестане входити повітря, що має в собі життєдатний кисень, то в тілі з часом припиниться всей той рух, що життям називаємо.

НЕ ХОТЯТЬ КООПЕРАЦІЇ З КОМУНІСТАМИ.

Онтарійська секція С. С. Ф. на своїй річній конвенції в суботу, 8. квітня, приняла резолюцію, яка заборняє кооперацію тої партії з комуністами і з всякими іншими партіями при виборах і при інших політичних чи неполітичних оказіях. Хтоб порушив цей припис, буде виключений з партії.

На конвенції між іншим критикували уряд Канади за призначення 63 міліонів долярів на зброєння. Призначення згаданих грошей назвали „гайнуванням публичних фондів в інтересі британського імперіялізму". Ті гроші, як було сказано на конвенції, требаб радше зужити на допомогу і на проєкти публичних робіт. В одній з резолюцій домагаються, щоб уряд передав контролю фабрик, у яких виробляють зброю, під заряд робітників.

БАГАТО ГАЛАСУ ЧЕРЕЗ ДРІБНИЦЮ.

У Ню Торонті живе один італієць, Онґара, з 18-літнім сином. З Італії тітка сина переслала повідомлення, щоб той ставився до військової служби. Будучи антифашистом, Онґара заніс те повідомлення до міської ради Ню Торонто, яка зараз ударила в дзвін, що Мусоліні вербує канадійських італійців, громадян Канади, до військової служби. Повідомлення відфотоґрафовано й опубліковано в пресі. Ветерани піднесли крик, бо Онґара є членом їх ґуртка. Поліція розвела слідство, щоб устійнити, чи інші італійці дістали такий наказ. Потім пішла інвестиґація, щоб „викрити орґанізацію фашистів у тій околиці, яка вимушує гроші від 700 місцевих родин італійців на ширення фашизму".

Цілу ту справу вияснив італійський віцеконсуль, князь Кольонна, який заявив, що дане повідомлення для молодого Онґара прийшло тут черeз помилку: Військові власті Італії післали наказ ставитись до війська до села, з якого Онґара виїхав, не знаючи, що він виїхав до Канади. А що тітка переслала письмо до Канади, то сталося це не з наказу Мусолінія, пояснив консулы Всеж таки ту справу витолкували інакше.

ДЕННІ ВИПАДКИ БАНДИТИЗМУ.

В Торонті нема дня без випадків грабункових нападів. Найбільшою жертвою падуть торговлі, де услуґують дівчата. До таких склепів входить темний осібняк і, держачи руку в кишені, нібито револьвер, жадає грошей, а потім спокійно виходить. В останньому такому нападі бандит наказав дівчині розібратись, щоб не могла потім заалярмувати прохожих людей. Хлопці, що працюють по крамницях за розвозчиків товару, теж падуть жертвою тих нападів.

БУЗЬОК ЗГОРІВ У ГНІЗДІ.

Підчас пожежі у Щуровій, берестейського повіту, згорів у гнізді бузьок, що не покинув гнізда, хоч його виполошували з нього.

НЕ ДАДУТЬ АВТОНОМІЇ КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ

ЛЬВІВ. — Українські часописи подають, що мадярський посол до парляменту, Возарі, пише в однім мадярськім щоденнику, що виходить в Карпатській Україні, що карпато-українське населення не домагається ніякої автономії. А це тому, що воно переконане, що й без автономії матиме в межах мадярської держави запевнений добробут і культурні вольності.

МАДЯРИ НЕ ВИЗНАЮТЬ УКРАЇНЦІВ...

ЛЬВІВ. — Доносять з Варшави, що там мав бувший мадярський міністер внутрішніх справ, Козма, відчит, на який запрошено невелике число дібраних гостей. Темою відчиту була Карпатська Україна. Переповівши історію Карпатської України за останніх 20 літ, закінчив Козма свій реферат твердженням, що „Мадярщина ніколи не признавала і не признасть існування української нації на Підкарпатській Русі". На запит одного з гостей, що є на ділі з вістками, поширеними в закордонних політичних колах, про переговори мадярського уряду з президентом Волошином, Козма відповів, що ті вістки неправдиві. А потім сказав таке: „О. В. Волошин є громадянином мадярської держави і не є виключене, що дістане дозвіл вернутися до Ужгороду".

„ЗА РУЩЕНЕ НАЗВІСК ПОЛЬСКИХ".

КОЛОМИЯ. — Польський окружний суд у Коломиї засудив о. Миколу Тимкова, сотрудника парохії в Жабю-Ільці, на кару 6 місяців вязниці, припинену на 3 роки, за те, що „видав три метрикальні витяги, на яких подав назвища у зрущеному виді (Пньовський, Крашевський, Брустурський), хоч у метрикальній книзі мають вони польське закінчення: Пньовскі, Крашевскі, Брустурскі".

В ДАРІ МУЗЕЄВІ.

ПРАГА. — Д-р Ярослава Коваржова, лікарка-українка, подарувала Музеєві Визвольної Боротьби в Празі старий український килим, незвичайно рідкого рисунку. Килим на сріблистім тлі має посередині постать хлопця, що несе на голові кошик квітів. Навколо теж квіти і ряд літер-ініціялів. Фахівець проф. В. Щербаківський оцінює цей килим дуже дорого. Килима подібного рисунку не було в багатих збірках українських килимів у музеях у Полтаві й Києві.

ЧИСЛО ЗААРЕШТОВАНИХ УКРАЇНСЬКИХ СВЯЩЕНИКІВ.

ЛЬВІВ. — Згідно з тим, що подають польські ґазети, виходить, що польська влада арештувала в останніх місяцях до 900 українських священиків.

ЧИСЛИТЬ НА „ХЛОПІВ І РОБІТНИКІВ".

ВАРШАВА. — Полк. Венда, одна з головних шишок в урядовім „Обозе Зедночення Народовего", заявив, що вороги Польщі повинні памятати Ґрунвальд і те, що „на голови ворогів впадуть тверді руки польських хлопів і робітників".

ПАПА ПОСЕРЕДНИЧИТЬ.

ПАРИЖ. — Папа Пій XII. запропонував Німеччині, Франції, Великій Британії, Італії й Польщі відбути наради у Ватикані, щоб обговорити ті спірні питання, що моглиб довести до війни. Замітне тут те, що Польща тому не дуже рада, бо чує, що угода булаб заключена її коштом. Німеччина згідна вислати відпоручника. Франція вагається, а Анґлія не противиться.

НІМЕЧЧИНА І СОВЄТИ.

БЕРЛІН. — Нема сумніву щодо переговорів, які ведуться між Совєтами і Німеччиною. Німецька преса дістала поручення не писати нічого проти Совєтів, а тільки атакувати большевицз, і то злегка. Далі стверджено, що самі Совєти змагають уже від літ до того, щоб дійти з Німеччиною до порозуміння. Вони є тої думки, що навіть тоді, коли булиб у союзі з Францією й Анґлією, то їхня поміч булаб дуже мала.

І АНҐЛІЯ ПЕРЕГОВОРЮЄ.

ЛОНДОН. — В урядових колах переконані, що ще того тижня прийде між Анґлією і Совєтами до якогось остаточного порозуміння.

КНЯЗЬ ВІНДЗОРСЬКИЙ ПРО МИР.

ПАРИЖ. — З Вердену, де впало найбільше жовнірів підчас світової війни, заговорив князь Віндзору, що тому кілька років покинув анґлійський престол, щоб одружитися з американкою. Заявив, що говорить як звичайна людина, з власної ініціятиви і як той, що був учасником війни і знає, скільки міліонів людських жертв вона коштувала. Зазначив, що якби могли заговорити ті, що в гробах, то певно булиб вони всі проти війни. Тому візвав усі політичні чинники до замирення. Його радіової промови не передала британська півурядова радіова компанія. Та на її виголошення дав згоду брат князя, король Юрій VI., що саме тепер іде до Америки.

SVOBODA ("LIBERTY")
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jeresy City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА: Поодиноке число три центи.		SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy	
На рік	$6.00	One year	$6.00
На пів року	$3.25	Six months	$3.25
На три місяці	$1.75	Three months	$1.75
Число з пятниці (з англійською частю):		Friday's Issue (witr Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.00	One year	$2.00
На пів року	$1.25	Six months	$1.25
В Джерзи Ситі і Заграницею:		Foreign and Jersey City Rates:	
На рік	$9.00	One year	$9.00
На пів року	$4.75	Six months	$4.75
На три місяці	$2.50	Three months	$2.50

З Канади нале ить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЗМІНА ФРОНТУ?

Серед загальних пересунень на шахівниці Европи, що є заповіддю наближаючогося зудару світових сил, ні одна справа не має такої ваги, яку має питання наближення між Росією й Німеччиною.

На перший погляд ока таке зближення могло би видатися неможливим. Адже теперішній німецький уряд від самого свого повстання звертався передовсім проти большевицького уряду Росії. Націзм виріс був на кампанії проти большевизму як проти першого ворога Німеччини. Добувши владу, він постійно держався цеї лінії. Зрештою він мусів цього держатися, будучи добре свідомим ідеольоґічного зближення між націзмом і большевизмом.

Здавалосяб теж на перший погляд ока, що Німеччина й Росія це природні й традиційні вороги. Адже вони воювали в світовій війні по противних боках і кожна з них цю війну програла й ще до нині хотіла би за поразку пімститися.

Так, одначе, виглядає на перший погляд ока. Коли до справи приглянутися ближче, то побачимо, що зближення між Росією й Німеччиною зовсім не можна вважати неможливим, Що націзм ріжниться від комунізму, це правда, але кожна з цих систем ще більше ріжниться від демократичної системи. Останніми часами націзм мало коли виступає проти комунізму. За першого ворога свого він уважає не комунізм, а демократію. В цьому він годиться з комунізмом, котрий останніми часами лише з тактичних причин перестав свою кампанію проти демократії.

Німеччина, щоправда, в останній світовій війні пішла проти Росії, але давніше вона постійно й традиційно йшла з Росією. Бісмарк усе німцям проповідував потребу такої політики, кажучи, що потуга Німеччини залежить від союзу з Росією. Як довго вони були сусідками, на такий союз було важко: коли між ними станула Польща, такий союз багато лекше зробити.

Останніми часами є багато познак, які вказують, що поза кулісами йдуть між Німеччиною й Росією якісь тайні коншахти. Відбуваються якісь тайні зїзди, візити й ревізити. Рівночасно звичайні в націстичній пресі, радіях і промовах виступи проти комунізму сильно ослабли, як це звичайно діється при зміні фронту. Націстичний уряд виступає всею силою пари не проти комунізму, але проти демократії. Ці чутки підтверджує теж бувший большевицький верховод, ґенерал В. Кривицький.

Говорити на основі цих даних про вже готовий союз між Росією й Німеччиною відай ще передчасно, одначе такої річи не можна ніяк уважати політичною неможливістю. Які далеко йдучі впливи такий союз мав би на українську справу, видно відразу з першого погляду ока.

ГАЙДАМАЧЧИНА ТА КОЛІЇВЩИНА

(З нагоди нового терору на українських землях під Польщею).

Тяжко, дуже тяжко жилося українському народові, коли над ним панувала історична Польща. Тому український нарід разураз підносив повстання проти Польщі.

Повстання з 1734 року.

Перший раз більше повстання у Правобережній Україні знялося 1734 року при нагоді польського безкоролівя. Поляки поділилися на дві партії: одні хотіли за короля сина покійного короля, князя саксонського Августа II., другі Лещинського, якого давніше підтримував шведський король Карло. Росія підтримувала князя саксонського. Тому прихильники князя саксонського запросили собі на поміч російське військо. При тій нагоді московські і козацькі війська з кінцем 1733 р. пішли на Правобічну Україну бити польських панів, що зорганізували були там военний союз, „конфедерацію", в хосен Станислава Лещинського. З того замішання скористали селяни, вони повстали проти польських панів, бо сподівалися, що тепер пощастить їм вигнати гнобителів з України, як за Хмельницького.

Набільше повстання розгорілося у Браславщині. Старшина двірських козаків князя Любомирського, Верлан, пустив поголоску між людей, що цариця Анна прислала указ, щоб увесь нарід повставав і бив поляків і жидів та ставав козаками; а як вичистять Україну і заведуть у ній козацький лад, тоді їх з усім краєм заберуть зпід Польщі до Гетьманщини. Ця поголоска вмить зворохобила нарід. Люди стали повставати, писалися в козаки. Верлан прийняв титул полковника і призначував від себе сотників і іншу старшину. Приставало до нього передовсім двірське козацтво. Зпочатку робив походи у Браславщині, руйнував польські та жидівські добра. З Браславщини перейшов на сусіднє Поділля, потім на Волинь, погромив кілька польських відділів, дійшов в околиці Камянця та Львова, здобув Жванець і Броди.

Московська зрада.

Та вже літом 1734 р. московське військо здобуло Данціґ, король Станислав Лещинський утік за границю, пани з його партії піддавалися Августові Саксонському. Москалі, що ще кілька місяців тому закликали нарід до повстання проти шляхти, стали тепер разом із поляками „гамувати" повстанців, ловили, вбивали. Так полякам при підтримці московського війська скоро вдалося здавити повстання. Селяни і козаки не хотіли вертатися в польську неволю, тому багато їх разом із провідниками втікали на Запорожжя або за волоську границю та пізніше з гайдамаками приходили знову громити поляків.

Карають зрадника.

Так у 1735 і 1736 році великого страху на поляків навели напади під проводом Гриви, Медведя, Харка, Гната Голого. Вони здобували міста, містечка та замки та чинили розправу з ріжними зрадниками, що, покаявшися після попереднього повстання, пристали до панів і тепер воювали з гайдамаками. Найбільше враження зробило покарання бувшого провідника гайдамаків Сави Чалого. Його смерть оспівали і в народній пісні. Цей Сава Чалий, з роду міщанин із Комаргорода, вступив на службу до князя Любомирського і був сотником його козаків. Як покинув Верлана, князь Любомирський вчинив його полковником і посилав його зо своїми козаками проти гайдамаків. Гайдамаки постановили покарати Саву за зраду. На саме Різдво 1741 р. Гнат Голий напав із відділом гайдамаків на маєток Сави Чалого, вбив його і зруйнував його хутір.

Гайдамаччина.

Гайдамаччина, що почалася 1734 р., не давала спокою польській шляхті ще в 1750 і до 1760-х років. Ні пани, ні польське військо не могли справитися з гайдамаками. Селяни, розхвильовані поголосками про повстання, помагали гайдамакам. Сміливіші селяни, риставши раз до гайдамаків, оставалися вже з ними на все життя. Гайдамакам помагали і православні священики, тому, що Польща переслідувала і церкву.

До великої сили дійшла Гайдамаччина в 1750 році. майже ввесь той рік Браславщина, східне Поділля і Київщина трохи не вся аж до границь Полісся була в руках гайдамаків. Зайняли і знищили багато міст, містечок і панських замків, навіть такі більші тодішні міста як Умань, Винниця, Летичів, Радомисль дісталися в руки гайдамаків. Одначе гайдамаки і самі не організувалися тут уякусь сильну організацію і не зорганізували селян. Тому до року цей гайдамацько-селянський рух тут на Правобережжі ослаб і вигас.

В 1760-х роках найдамацький рух знов відновився. Тепер, більше ніж у попередніх повстаннях, відгравала ролю і справа віри. Польща при допомозі війська силоміць перетягала духовників і людей на юнію. Громади не хотіли приймати уніятських священиків, змушували їх переходити на православя або проганяли. Поляки бралися до кар і насильств, саджали людей до вязниці. Ігумен мотронівського монастиря Мелхиседек Значко - Яворський їздив до цариці, щоб станула в обороні церкви і народу. Дістав ріжні обіцянки, російському послові у Варшаві поручили вставитися в польського уряду в обороні гноблених. Все те нічого не помогло, скінчилося на обіцянках. Тимчасом серед народу у Київщині поширювалася вістка, що цариця вставилася за нарід.

Коліївщина.

Нарід повстав знову проти Польщі. Це повстання (1768 р.) відоме під назвою Коліївщини. І хоч Польща просила Московщину, щоб прислала підмогу проти гайдамаків і московське військо прийшло помагати полякам проти українців, то нарід розумів цей прихід москалів інакше, що: московське військо прийшло визволяти українців із польської неволі! Пішли знову поголоски про царицині укази, що цариця приказала знищити поляків і жидів в Україні.

Проводив цим коліївськім рухом Максим Залізняк, запорожець, що передтим довго перебував у Жаботинськім і Мотронівськім монастирі. З кінцем 1768 р. Залізняк зібрав великий відділ повстанців і вийшов із Мотронівського лісу до Медведівки. Приймаючи охотників, пішов далі південною Київщиною на Жаботин, Смілу, Черкаси, Корсунь, Богуслав, Лисянку в Уманщину і по дорозі здобував польські двори, помагав селянам розбивати поляків і жидів. В Уманщині пристав до Залізняка сотник двірських козаків Потоцького, Іван Ґонта, що мав боронити Умань. Ґонта був знатний чоловік, обдарований панськими ласками, та коли спалахнуло повстання, покинув панів і пристав до гайдамаків. Став листуватися із Залізняком, а коли Залізняк дійшов до Умання, Ґонта вийшов йому назустріч і пристав до нього. Разом із Ґонтою й іншими гайдамацькими провідниками здобув Умань. В Умані була зібралася довколична польська шляхта. Гайдамаки вчинили погром. Сучасні поляки потім цей погром змалювали дуже яскраво, сильно перебільшуючи. В дійсності такої страшної різні не було. Рівночасно інші відділи громили шляхту в інших околицях Київщини. Семен Неживий громив шляхту в Черкащині, Іван Бондаренко на Поліссі, в околицях Радомисля. Яків Швачка господарив ближче російської границі, в околицях Василькова та Білої Церкви. Швачка був найжорстокішим з усіх ватажків. Головним осідком Швачки був Хвастів; туди приводили до нього зловлених поляків і жидів. Там їх судили й убивали. Слідча комісія нарахувала потім таких убитих 700, причому треба мати на увазі велике число поляків і жидів, що обсіли цю нещасну, „молоком і медом текучу країну", наново після здавлення гайдамаччини в 1734 р.).

Ще одна московська зрада.

Та і Коліївщина не тривала довго. Коли Росія приборкала барську конфедерацію, цариця Катерина приказала знищити гайдамаків. Гайдамаки все ще думали, що московське військо це їх союзники, тому не стереглися його. Тому то москалям легко було половити гайдамацьких провідників, а гайдамаків розігнати і розбити. Один московський полковник прийшов під Умань, прикликав до себе Ґонту та Залізняка. Ті прийшли, бо не підозрівали зради. Залізняка і Ґонту арештували. Також сталося це і з Неживим й Бондаренком. Російських підданих відсилала на суд у Київ, польських віддавали польському начальству. Поляки жорстоко справлялися з гайдамаками, вбивали людей, або засуджували на жорстокі муки. Такими страшними муками замучили Ґонту і багато інших. Сучасні поляки оповідають страхіття, особливо про польського реґіментаря Стемповського, як він убивав і калічив людей. Народня пісня згадує про цей кінець повстання на Правобережжі словами:

> Ой звязали та попарували
> Ой як голубів в парці,
> Ой засмутилась уся Україна
> А як сонечко в хмарці.

Ще довго потім польська шляхта трівожилась на самі чутки про гайдамаків, про Ґонтового сина, що нібито збирався різати їх. Головно велика трівога зчинилася була на Волині в 1788 році. Одначе повстання вже не було. Росія знищила Запорожжя, здавила українське життя в Гетьманщині, а Польща згнобила Правобережну Україну.

Гайдамаки і Шевченко.

Про Гайдамаччину багато наслухався від свого діда Тарас Шевченко ще малим хлопчиком. Під впливом тих дідових оповідань написав Шевченко свою найбільшу історичну поему „Гайдамаки". Короткий зміст тієї поеми такий:

У жида-коршмаря служив козак Ярема. Був він круглий сирота, не знав ні батька ні неньки. Служба у жида була важка, а до того жид знущався над козаком. Одинокою потіхою і розрадою бідолашного Яреми була дівчина Оксана, донька церковного титаря (паламаря) із сусіднього села. З нею він часто зустрічався в гаю і обоє погуторивши, верталися до праці.

Тимчасом по Україні стали гуляти польські конфедерати. Збирались у громади та нападали найчастіше на жидівські коршми, жидів побивали та забирали їм гроші. От ті конфедерати напали також на хату жида, що в нього служив Ярема. Жида побили, що було зїсти, то зїли, а далі зажадали грошей. Жид став клястися, що сам грошей не має, та зате заведе їх до сусіднього села, до Вільшани, де в титаря знайдуть і гроші і гарну дочку, Оксану.

Конфедерати послухали жида і вибрались у Вільшану. Одначе титар не хотів їм дати грошей. Це так розлютило конфедератів, що вони серед страшних мук, убили нещасного титаря. Коли Оксана вернулася з гаю, де бачилася з Яремою, застала лише трупа свого батька та пяних конфедератів. Мало було конфедератам людської крови, вони ще й бідну Оксану, що омлівала з горя, потягнули з собою.

Тимчасом Ярема вибрався у Чигирин, де відбувалося в ночі в гаю велике свято. Там саме збирались гайдамаки та при співі кобзаря і молебнях духовенства святили ножі на шляхтичів і жидів. Посвятивши ножі, кинулися вчасним ранком на шляхту та жидову. По всій Україні загомоніли гайдамацькі відділи, що наносили гнобителям страшну смерть. Між гайдамаками відзначився особливо Ярема, якого собі сподобав Залізняк і прозвав Галайдою. Від Залізняка також довідався Ярема, що конфедерати вбили в Вільшані титаря а його доньку повезли з собою.

Бідний Ярема не мав тепер хвилини спокою. Його ненависть до польських панів ще більше зросла, він мстився на них страшно. Вкінці перейшли гайдамаки Вільшаною, дісталися під замок, що в ньому схоронилися бул конфедерати, які вбили титаря, а тепер держали з собою Оксану. Ярема змовився тут із жидом Лейбою, якому подарував життя лише тому, що поміг йому викрасти від поляків Оксану і при його допомозі завіз її на-пів непритомну до монастиря в Лебедині. Коли Оксана подужала, Ярема з нею звінчався, а сам пішов далі з гайдамаками. Потім був Ярема з нею в Умані, де Ґонта справив шляхті кріваву різню. По тій різні виступили проти гайдамаків польські і російські війська, повстання здавили, а Ґонту покарали смертю.

Гайдамаччина минулася, а Ярема жив далі, ніби спокійно. Старі гайдамаки часто згадували минуле, а згадуючи співали:

> А в нашого Галайди хата
> на помості!
> Грай море, добре море!
> Добре буде, Галайда!

Микола Костомарів.

КУДЕЯР

ІСТОРИЧНА ХРОНІКА

В ТРЬОХ ЧАСТИНАХ.

Частина друга.

(74)

Табор рушив. Баби і діти посадили на коней, а також усі пожитки наладували на коней. Кудеяр заборонив по дорозі грабити села, а навпаки, приказав купувати у селян усе за гроші. Опришки закупили по селах сокири і топори, хоч селяни нерадо продавали ті річи, бо вони потрібні в господарстві, а можна було їх купити тільки в більших містах. Кудеяр, платячи готівкою, грозив селянам, що коли не продадуть, то заберуть від них силою.

Подорожні, що стрічали опришків, не важились допитуватися, що вони зо одні, а Кудеяр заборонив ватазі зачіпати людей. Переїхав побіч них царський гонець, але Кудеяр не велів і його чіпати; гонець зачудований дивився на юрбу, але нічого не питав, вдоволяючись тим, що його не чіпають. Кудеяр був тої гадки, що треба оминати всякої напасти, доки не злучаться з Окулом і Урманом.

Опришки обїхали Білев, виїхали на болховську дорогу і підїхали до того місця, де Кудеяр, вертаючися з Криму, стрітився з Урманом і Окулом. Але заїзного дому вже не було; на його місці лежали згарища. Кудеяр скрив ватагу в лісі, а сам поїхав дорогою довідатися, що це все значить. На дорозі стрітився з одним із служби, а той йому розповів таке: білевський намісник вислав военних людей, а староста нагінку на опришків, що розсілився в лісі за містом. Військо і нагінка підступили до засіку і була бійка, але опришків не могли добути, а заїзний дім спалили за це, що господар його був у змові з опришками; господаря з жінкою привезли до Білева і там повісили, а опришки, побоюючися, щоб не вислано на них більшої сили, покинули засік і втекли до литовської границі. Кудеяр зайшов у те місце, де закопав ханські дарунки, виняв трохи грошей і дорогоцінностей, лишаючи решту на запас, і вернувся до своїх.

— Окул і Урман пішли на литовську границю, — сказав — тож треба нам їх доганяти.

Ватага рушила на захід до Жиздри. Зачались дощі. Опришки дійшли до ріки Жиздри, ввійшли до села і розмістились по курних хатах. Мужики не сміли їм противитися. Там опришки довідалися, що Окуп і Урман були в тім селі та пішли направо через ліс. Підюджувані Кузьмою Сірим, опришки зачали негодувати на Кудеяра.

— І деж то твій Окул з Урманом? Ти нас дуриш. Чого тут нас завів? — роздавались крики.

— Вам — сказав Кудеяр — не можна було лишатися під Калугою, бо коли би були ще один день затрималися, то вже прийшлоб там царське військо. Під Білевом теж годі було, коли вже Окул і Урман уважали потрібним звідси забиратися. Вони пішли сюди направо через ліс і ми підемо за ними.

Опришки успокоїлися, але Кузьма Сірий не переставав шкодити Кудеярові. Кудеяр не велів нічого брати насильно в мужиків, а Кузьма, проти його наказу, підмовляв грабити мужиків, а мужики, покинувши хати, повтікали до лісу. Тоді у ватазі зачалася сварка. Ті, що повинувались Кудеярові, напали на тих, що слухали Сірого — зачалась бійка. Партія Кудеяра показалася сильнішою. Сірий піддався. Кудеяр скликав громаду і зажадав, щоб змінити отамана. Опришки послухали і вибрали отаманом Антипку Товченого, біглого стрільця, кріпкого чорнявого парубка, що силою уступав тільки одному Кудеярові. По усмиренні сварки опришки пішли долі рікою Жиздрою і нараз у половині дороги побачили велику юрбу людей, кінних і піших, як переправлялися в брід через Жиздру.

— Це царське військо! Царська рать! — закричали. — Що нам робити? Вони нас побачили. У них рушниці! Ми пропали!

— Так, відозвався Сірий — колиб ви були мене слухали, не не прийшлоб до того! Завів нас проклятий зайда, чорт його знає, що він за один... може навмисно туди запровадив. До лісу, чим скорше до лісу!

Кудеяр, почувши це, кинувся просто до юрби, що ще не перейшла Жиздру, і кричав до своїх:

— Не лякайтеся, браття!

— Куди ти! — заревів Сірий, кинувшися на нього — хочеш утікати. Бийте його, сякого-такого сина!

Сірий прицілився в Кудеяра з лука, але товариші вирвали йому лук.

Кудеяр підїхав ближче до ріки і нараз утішений завернув коня назад і кричав до своїх:

— Це наші, наші! Ті, що ми їх виглядали! Окул з Урманом.

Кудеяр станув напроти Урмана.

— Брате, товаришу, приятелю — кричав Кудеяр — ми за вами ходимо, вас глядимо!

— Кудеяре, — крикнув Урман — ти наш?

— Ваш, ваш, — говорив Кудеяр — веду до вас свою ватагу.

— Ось як! — сміючися говорив Урман: — у нього вже і ватага.

Урманова ватага перейшла перша через Жиздру. За нею йшов Окул зо своєю. Урман кріпко обнимав Кудеяра, а Окул, видячи, що Урман когось обнимає, кричав до нього з ріки: „кого це так?" — Кудеяр з нами, — кричав у відповідь Урман, — та ще й не сам, а з ватагою. — „Його одного за три ватаги вистане" — сказав Окул і, переправившись назад через ріку, скочив з коня і давай цілуватися з Кудеяром. Розбишаки з шайки Окула і Урмана, що бачили Кудеяра перше, з цікавістю дивилися на нього і грімко виражали свою радість.

— Як ми тобі пророкували — так і вийшло, — сказав Урман. — От видко і придалися ми тобі.

— А ти нам ще більше — сказав Окул.

— А от наш отаман, Антін Товчений — сказав Кудеяр, — по братерськи його! А от бувший отаман, Кузьма Сірий.

(Далі буде).

НА БІЖУЧІ ТЕМИ

ЗАБОБОНИ І ВЧЕНІ.

На річній конвенції східної округи Американського Союзу для здоровля, тілесного виховання й розривки, що відбувалася минулого тижня в Ню Йорку, виступив Г. Ф. Килендер, начальник департаменту фізичного виховання й здоровля в колегії в Панзері, Ню Джерзі, з рефератом про висліди свого розсліду над забобонами учеників вищих американських шкіл.

З огляду на те, що в вищих школах мають навчити молодих людей передовсім здорово думати, а забобоном називаємо вірування, оперте на нерозумовім почуванні, всяка знаюча це людина спитається: як можливо припускати, що ученики вищих шкіл, колегій і університетів мають забобони?

Тимчасом проф. Килендер, збираючи коротко вислід своїх розслідів, каже, що серед студентів панують давні забобони. Що більше, часто, чим вища школа, тим більше забобонів.

ПРИМІРИ СТУДЕНТСЬКОГО ЗАБОБОНУ.

Д-р Килендер подає в своїм рефераті між іншим як приміри забобонів ось такі вірування:

що мати може зробити свою ненароджену дитину музикальною, коли вона підчас своєї вагітности буде слухати багато музики;

що одностайний спосіб життя привертає людині здоровля й душевний спокій;

що людина лисіє від того, що забагато вживає мозку;

що пятна на лиці дитини є вислідом страху матері підчас вагітности;

що від ношення кальошів у хаті можна набратися очної хороби;

що від грому скорще кисне молоко;

що жаба може викликати бородавки;

що жадоба алькоголічних напитків є дідична.

Чи не пригадуємо собі декотрі з них?

НЕ Я, ТО: МИКИТА.

Як хто не має щирости, той не признається до забобону. Хто говорить щиро, той не завагається признати, що між вичисленими вгорі примірами забобонів американських студентів є такі, що досить загально поширені й серед українського народу. Наприклад, забобон про втрату волося від думання, забобон про вплив жаби на повстання бородавок, забобон про дідичність нахилу до алькоголю.

Зате є між ними забобони, яких український народ не має. Та ледво чи можемо ми з цього бути гордими: адже український народ має зате багато вірувань, які ми признаємо за правдиві, а які американці назвали би забобонами. Я не чував, щоби громи псували молоко, але чував, що від грому псуються оріхи.

БОРОТЬБА ПРОТИ ЗАБОБОНУ.

Людині важко признатися до забобону, себто неоправданого вірування. Признаючися до вірування, людина хоче бути рівночасно певна, що це вірування має розумну причину. Це заставляє думаючу людину переводити ревізію своїх поглядів, себто питатися за них: чи оправдує це вірування життєвий досвід і розумна думка?

Звісно, всі люди так роблять. Є люди, що приймають вірування на сліпо, за таке не питаючися. Колиж їх хтось спитається за основи їх думки, вони подають ріжні викрути й, як це звичайно буває, коли людина не має розумних причин на свою думку, горячкуються.

КОЖНИЙ ПО СВОЄМУ ДУРНИЙ.

Можна в нас іноколи чути думку: „Це бабський забобон. Лише баби можуть у таке вірити". З цього виходило би, що жінки є спеціяльно забобонні, або принаймні більше забобонні, ніж чоловіки. Чи правда це, чи це може один з чоловічих забобонів?

Міщухи люблять говорити про селян як про забобонних людей, а іноколи й селяни нібито це піддержують, коли кажуть, що ті міщани в ніщо не вірують. Однаке, чи правда це? Американський соціольог Едвард Рос каже, що селяни з широких степів легко піддаються сугестії, але не забобонам. (Він каже, що до забобонів схиляються моряки). Як справа мається з цим?

ЦИГАНИ И ЗАБОБОНИ.

Писав український журналіст Д. Бондаренко в статті про українських циганів в одній старокраєвій газеті.

„Можна думати, що звичну ворожити та чарувати цигани винесли з Візантії. У Греції, як у всій середущій Европі, панували релігійні забобони й всі шари людности вірили в забобони та ворожбу".

Отже люди вірили в забобони, що карта показує долю людини, а цигани використали цей забобон для свого прожитку.

ЦИГАНИ В БИЗНЕСІ И ПОЛІТИЦІ.

Це не один забобон, що дає нагоду одним людям використовувати інших.

Таких забобонів є більше. Є вони й в господарці. Сказав свого часу покійний американський гуморист Бил Роджерс до одного відомого власника ресторанів: „Пане, ви розбудували великий ресторанний бизнес на американським забобоні, що в ресторані, де білі стіни, мусить бути здорова їда".

Спеціяльно багато забобонів у політиці. Досвід у політиці часто розбиває один забобон за другим. Та звісно, в політиці є сили, заінтересовані в удержанні забобонів, і вони всіми засобами піддержують забобони, які дозваляють їм використовувати людей для сили, опертої на забобоні мас.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Читач „Свободи" Нюарк, Н. Дж. — Не розуміємо, чому Ви не подаєте свого імени навіть при запиті, куди пішли гроші з „Обєднання", призначені на Карпатську Україну, і річи, що їх зібрано для населення Карпатської України. У відповідь подаємо Вам, що гроші були вислані на руки уряду. А щодо висланих річей, то знаємо тільки те, що ті річи були дійшли до Хусту, але саме в тому часі, коли вже зачиналися трагічні події. Думаємо, що в короткому часі матимемо вже точні інформації й щодо цього.

П. Г., Йонкерс, Н. Й. — Читайте американську пресу, але добре і не большевицьку, а тоді будете знати, як стоять справи. Новинка про засудження фальшивників пашпортів є також у такій газеті, як „Ди Ню Йорк Таймс" з 3. травня ц. р. Ця новинка дослівно зачинається так: „Трьох чоловіків, яких закидувано спілку у фальшуванні пашпортів, засуджено вчора по полудні, але розправа залишила цю таємничу історію не вповні виясненою. Залишено на кінець розправи три таємничі характери, які ризикували своїми карками на те, щоб інтригувати в Европі, як виходить, на корить Совєтської Росії".

Так пише „Н. Й. Таймс", якому чейже ніхто не закине симпатії до Німеччини, а ненависти до Совєтів.

Галка.

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

(Закарпатським говором).

Коли я була малою, щем не знала, що то є Карпатська Україна. Та коли ня мамка виправили до тітки, та коли ня узяли пани на працю, відразум порозумніщала. Правду казали мамка:

— „Гляди", казала, „Маріє, приглядайся, що пани чинять та що кажуть, може дечого від них навчишся та порозумніщаєш. Бо сам Бог сятий знає, кто тя таку дурну посватає".

Та то вони лиш так казали, бом ще мала. За тем сильно приглядалася, що чинять наші пани. На їхнє ґаздівство привіз ня паньский кочіш. Віз з міста порожні бербениці від молока тай ня між них посадив. Я там сиджу та все навколо позираю. Йой, тай красно туй як! Сонце як черлене яблуко з одної сторони заходить, з другої вже місяць у повіні сходить. Довкола поле як той стіл рівне, лиш десь далеко ґруні синіють. Скрізь просояшники цвітуть, мелай шелешче, а коло криниць біла маржина круторога та коні пасуться.

Як вже сонце зайшло і ніч настала, віхали ми до панського двору. Дужем ся була напудила псів, бо як повибігали на нас, то таке там вчинилося, най Біг милує. І великі пси і малі, всі до кочиги та на мене, а найбільший з них посеред двору бігає на мотузці привязаний та й журиться, що й собі на мене не може скочити. Та тимчасом з хижі вийшла якась файна дівка тай казала мені злазити. Завела до кухні й казала сісти на лаву. Сама десь до панів побігла. Я си сиджу та по хижі позираю. Все в них чисте та вибілене, а мисок та мисочок усяких, як на торзі! Ось дівка вже веде панію, та таку грубу й білу, що щем такої не виділа. Як глянули на мене панія, та як не заголосять: — „Та йой, кажуть, яке воно сухоньке, та яке слабоньке. Таж воно ні води не беруватиме принести ні пітята (курята) від яструба сокотити (охоронити). Але потім якось притихли, видав добре серце мали, мене серед ночі виганяти не хотіли.

— „Ну, кажуть, коли тя пан наймив, то в нас лишайся". Я собі рада, що мя не женуть. Потім ня наніч до купелі повели. Така чудна в них купіль була, не така як у нашої жидівки Єржі, що буркут гріла. А у панів то той зігрітий буркут сам з гори гей дощ на челядь пада, а під ногами під землею витікає. Та мені не бай. Коби ня в себе залишили, все перетерплю.

Як вже ня вмили та у все чисте вбрали, казали мені знов йти на кухню. Там вже дівка вечерю лагодила, а дві сильно красні панійки їй то те то се носити казали. Як ня виділи, звідали як мені на імя, кілько маю літ, та чи українка я. На все їм відповіла, лиш на тото не знаю, що казати.

— „Христіянка я", кажу.

Панійки як не засміються тай кажуть:

— „А ми думали, що ти може мадярка чи жидівка. Ну, кажуть, коли ти христіянської віри, то теж і українка, бо всі ми українці, що на тотій землі живемо".

— „Та я кажу не з Мукачева, а з Верховини".

— „І Верховина, кажуть, Карпатська Україна". Тай ведуть ня до панської хижі. Там вже пан за столом сидять, у новинки (часопис) позирають, ціґаретлик курять, голодні вже десь вечері чекають.

— „Тату", кажуть до него панійки, „покажіть но Марійці на образі Карпатську Україну!"

Пан лише вуса підкрутили та на мене глянули. Втім свічу засвітили та ведуть ня до сусідньої хижі. Там на стуні образ висить. Такий же чудний як усе панське буває. Видиться мені, гейби з високої полонини тото все, що там є намальоване, бачу.

— „Ось, кажуть пан", та пальцем на одно місце показують, „ось туй ми з тобов тепер жиємо".

Я позираю туди та бачу поле і рілю та маржину білу степову, далі ґруні потяглися, потім вже гори лісами чорніють. Ось полонинка а на ній колиба, там ґазда на трембіті трембітає, инде файна гуцулка на конику їде. А далі у полі широка ріка тече а над нею велике місто стоїть. Самі церкви золочені та хрести. Далі леґіні у черленому та синьому на конях до моря їдуть а там усякі дараби та мальовані човна пливають.

Дивлюся я на тото, очей відвести не можу тай кажу:

— „Сильно красна — кажу тота Карпатська Україна".

— „Отож бачиш", кажуть пан тай сміючися чи то з мене чи може тому, що вже вечерою з другого покою повіяло.

— „Ну а тепер", кажуть пан, „з Божою помічю до вечері".

*

Ото жию я у панів. Пан усім ґаздівством управляють, бо вони є управитель. Панія на кухні на нас дозирають, чи в покоях відпочивають, вікна від сонця затінивши. Панійкиж коло книжок в городі сидять, чи гусляють на радіо та ня з кухні кличуть. Пак у воросі (разом) коломийки гуляємо. Ще туй маємо в сусідах старого ґрафа та його сина. Обоє мадяри. Старий май лишний, тому по нашому не вчиться, зате молодий добре говорить. Все до наших панійок вечері верхи приїде. Ніби лише так по дорозі. Та від мене нич не сховає, я все чисто бачу. Бувало вертає від панійок, то такий радий і веселий, а я собі сміюся.

— „Та котру, — кажу, Золі любите, чи Оленку, чи Галю?"

Він і так і сяк ніби чудується. А я його все звідаю та випитую, а сама знаю, що ходить до старшої, до Оленки.

От так собі жиємо та біда не спить. Насамперед відіхали панійки на науку до Праги, ніби за ними дикі гуси та інші потята (пташки) зачали відлітати. Наш молодий ґраф все такі сумні ходили коло нашого ґаздівства та все з крісом. Часто до нас на кухню приходили, щось забите приносили, чи то зайця чи птицю, яку старій панії дарунком, а головне, щоб зо мнов про Олену згадати. Потім вже до нас рідше вчащали, бо до них поприїздили молоді пани. Зате все частіше чулися їхні стріли з піль.

Старші наш пан нині часто казали коні запрягати, та до варешу (міста) на цілий день їздити. А дома все мовчали, лише вуса крутили та старий ґвер олієм мастили. Як я їм їсти носила, бо панія все бетежні (хворі) в покоях лежали, та стогнали, кажуть мені одного разу:

— Забирають мадяри Карпатську Україну, кажуть, Маріє. Самі борщ відсунули, не їдять, так зажурились. А я і собі журуся за Карпатську Україну.

— Не знаю, кажут пан, мусимо чекати, як то далі буде. Мой, кажуть, кобим молодший був та без жінки й діточок, пішов бим у катуни мадярів воювати. Самі на кріс позирают так чудно, що аж страшно стало.

Сночи тото було, а на другу ніч ми й дочекалися; серед ночі збудили нас пан адютант та казали хто як є, на воза сідати, бо мадярські катуни вже до нашого ґаздівства прямують. Наші пани наскоро позбиралися. Пан із канцелярії взяли та панію попід руки вивели. Посідали всі на воза, мене коло кочіша. Так ми й поїхали, не оглядаючись, бо спішилися.

Як до сусіднього села доїхали, панію в попаді на постіль поклали, бо дуже бетежні були. Потім я за паном зачала позирати і то всамраз, бо вони вже кріс вхопили та з хижі вон поспішають. Я за ними біжу, бо знаю, що як роззлостяться, то хоч кого годні забити.

— Де — кажу — йдете, пане?

— Та ну, кажуть, відчепися. Вернуся, кажуть, та заберу мапу, щоб мадяри з неї не посмішкувались. — Я си думаю, що то правда, що не можна тотой образчик мадярам лишати.

— От що, кажу, пане, ви коло панії лишіться, а я сама піду по образ. Та й ну бігти дорогов, що до нас веде. Пан за мнов гойкають, а я все біжу. Думаю си, колиб самі були пішли, зачали б мадярів стріляти, бо сильно вони злісні. А катуни їх на місці забилиб.

Вжем поза село вибігла та вже кроком іду. Ніч така тепла, хоч вже пізна осінь, бо сильно темна. Та я лиш так тіцько (трошки) боюся та все собі йду, бо то недалеко від нашого дому.

Приходжу туди, аж там перед городом ватри горять, на скрипках гусляють, катуни співають та вечерю варять. Дім такий темний, ніби мертвий. Я довкола заходжу та через вікно в кухні до покоїв. Ось і той образчик висить. Я його намацала та смикаю зо стіни. Образ віддерся та як не зашелеше! А мене хтось ззаду, як не вхопить!

— Йой, пустіть! кричу.

— Це ти, Марі, каже тот, що ня держить. По голосі пізналам молодого ґрафа.

— Та я, кажу, пустіть ня, Золі.

— Ти що тут чиниш, коли твої пани пішли геть?

— Та, кажу, по Карпатську Україну прийшла.

Мовчимо обоє, потім і я звідаю, що він у нас чинить вночі.

— Та, каже, маму від катунів сокочу, а сам так весело сміється, видав про Оленку згадав, сарака. Я Карпатську Україну згорнула та йду гет.

— Зажди, каже, най тя трохи відпроваджу, бо то всякі цигани полями волочаться. Ідемо ми та все мовчимо. Все якось нема собі про що переказувати.

Вже за ґрунями, там де Карпатська Україна світає, став ґраф. Хотів щось переказувати та слів не знайде. І мені так сумно стало, аж в очах запекло. Піднесу руку, як було панійки нас вчили тай кажу:

— „Слава Карпатській Україні!"

Граф на ня так чудно поглянув та як до великої панії поклін зложив.

— Слава Карпатській Україні, каже. Так я й пішла, несучи до наших Карпатську Україну. — („Нова Хата").

ЧАРЛС ЛИНДБЕРГ ЯК ПОЛКОВНИК АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Місячні збори Тов. Вільних Козаків, від. 316., відбудуться дня 11. мая, в У. Н. Домі, 831 Джозеф Ев., в годині 8. ввечір. Просимо прибути на означений час і вислухати місячного звіту урядників. — П. Ковтун, гол.; К. Кульчицький, кас.; В. Іванців, секр.

ПАЛМЕРТОН, ПА. Звичайні місячні збори Бр. св. О. Николая, від. 369., відбудуться в пятницю, 12. мая, в годині 7. ввечір, в гали церковній. Проситься всіх членів прийти на збори, бо є важні справи до полагодження. Напоминається довгуючих членів, що мусять вирівняти свої залеглі вкладки, бо маємо багато хорих членів цего року. Приходіть усі на збори, щоби не було нарікань на урядників. — М. Куба, секр.

АЙРОНДЕКВІТ, Н. Й. Місячні збори Тов. ім. Т. Шевченка, від. 289., відбудуться в пятницю, 12. травня, в 7:30 ввечір, в тов. Дроне. Проситься членів прибути на ті збори на означений час, бо маємо важну справу до полагодження. — Н. Головка, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Збори Українського Національного Запомогового Товариства „Дністер", від. 361., відбудуться в пятницю, 12. мая, точно в годині 8. ввечір, під ч. 217-219 Е. 6-та вулиця. На порядку дня є важні справи, на котрих повинні бути присутні всі члени і членкині. Довгуючі члени повинні вирівняти свої місячні вкладки. У місяцю маю кожний член отримає опуст і тільки цей член його отримає, котрий прибуде на збори в місяци маю, то є 12., бо нікому не будеться висилати почтою. Тикети на пікнік ще не всі члени забрали, а повинність усіх виконати цей обовязок. Всім членам відомо, що пікнік на цей рік на новім місці, тож мусимо подбати, щоби він нам випав так, як повинно бути. Шановні члени і членкині, не легковажте собі, що збори, то от собі так або піду або ні. Так, як будемо господарити, так будемо мати. У нас збори кожного місяця важні. Тому повинні цей місяць заповнити салю, і то точно! В осьмій годині предсідник отвирає збори — Т. Гулька, рек. секр.

ДІТРОЙТ, МІШ. Збори Тов. Запорозька Січ, від. 75., відбудуться в неділю, 14. мая, в годині 1. пополудні, в У. Н. Домі на Мартин ул. Проситься членів членів конечно прийти, бо до полагодження є дуже важна справа, якої уряд сам не може без членів полагодити. Так само напоминається довгуючих членів, щоби старались поплатити свої залеглі довги, бо відділова каса вичерпана, а члени довгують $583.46 до каси відділу. На минулих зборах ухвалено, що котрий член не заплатить, зістане суспендований. Тож памятайте, члени, самі на себе, щоби потім не було нарікання на урядників. Також проситься тих членів, що мають діти і жінки, які ще не є членами, щоби постарались їх вписати цего місяця. — В. Тарас, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Місячні збори Бр. св. Володимира, від. 130., відбудуться в суботу, 13. травня, в годині 8. ввечір, в галі під ч. 30 Іст 7. вул. Обовязком кожного члена є явитися на означений час. Довгуючим членам пригадуємо, щоби вирівняли свої залеглости. — Антін Карпович, рек. секр., 215 E.10 St., N. Y. C.

ГАМТРАМК, МІШ. Місячні збори Тов. ім. Маркіяна Шашкевича, від. 94., відбудуться в неділю, 14. мая, в год. 1:30 пополудні, в Укр. Хаті, 2240 Ґрейлінг ул. Маємо багато важних справ до полагодження. Тому проситься всіх членів прийти начас, щоби можна збори начас розпочати. Проситься довгуючих членів, щоби прийшли на збори й вирівняли свої залеглі вкладки; коли хто з членів не може заплатити, най прийде на збори й заявить, що за причина, що не може заплатити. Члени, уважайте, щоби потому на нікого не нарікали, але самі на себе, бо то не буде нічия вина, але вас самих. Котрий член довгує два місяці, або більше, а не прийде на збори і не заявить, що за причина, буде суспендований з товариства і У. Н. С. Отже, члени, уважайте і прийдіть на збори та зробіть так, щоби все було добре. — М. Шаран, секр.

БРИДЖПОРТ, КОНН. Місячні збори Тов. Укр. Січ, від. 59., відбудеться в суботу, 13. травня, в годині 7:30 вечором, в гали під церквою. Уряд просить членів, щоби всі як один явились на збори, бо як цего місяця члени не прийдуть на збори, то уряд поступить в інший спосіб, і щоби потім не було нарікання зо сторони тих членів, що не дбають за себе й за свою родину. Подруге, наше товариство має багато до роботи, тільки не має з ким, бо уряд сам не може нічого зробити без членів. Тому приявність усіх членів є конечна і то начас. Проситься, щоби кожний член і членкиня явились на зборах, де отримають дивіденди. — М. Голькевич, предс.; М. Шиманський, кас.; Іван Глива, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Місячні збори Бр. св. Василія; від. 339., відбудуться в суботу, 13. мая, в годині 6. ввечір. Проситься всіх членів прийти начас. Кожний член отримає дивіденду, яка прийшла на руки секретаря відділу. — Уряд.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Збори відділу 204. відбудуться в суботу, 13. травня ц. р., в год. 8:15 ввечір, в салі укр. прав. громади, 334 Іст 14. вул. На зборах буде виплачена дивіденда з У. Н. Союзу для членів, котрі стоять в У. Н. Союзу понад два роки. Всі члени обовязково мають бути приявними на тих зборах. — М. Близнак, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Збори Тов-а „Мир"; від. 324., відбудуться в суботу, 13. мая, в домі Укр. Громади, на 23. і Бравн, в 8. год. ввечір. Проситься всіх членів бути, бо прийшли дивіденди з У. Н. Союзу. Записуйте себе й свою родину до У. Н. Союзу і до Товариства „Мир", бо ліпшого обезпечення ніде не знайдете. — О. Горохівський, предс.; Й. Матлюк, кас.; М. Туркот, секр., 851 N. 24th St.

РОВЕЙ, Н. ДЖ. Збори Тов. Згода, від. 294., відбудуться в суботу, 13. мая, в годині 8. ввечір, в гали, де звичайно. Напоминається членів прибути на означений час і вирівняти свої залеглости, щоби потім не нарікали, як будуть суспендовані. До того маємо багато справ до полагодження. Напоминається тих членів, котрі не годяться на товариські ухвали, най прийдуть на збори і там вискажуть свої жалі. Просимо привести хоча по одному новому кандидатові. Ще принимаємо без вступу до Тов. і У. Н. Союзу. — І. Король, предс.; С. Музика, кас.; Я. Салій, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Місячні збори Тов. Єдність, від. 163., відбудуться в неділю, 14. травня, в Клюбі Горожан, 847 Н. Френклин ул. На порядку є важні справи до полагодження, а також кожний член одержить дивіденду. Тому всі члени мають явитися на ці збори. Початок в год. 1. пополудні. — Уряд.

КЛИВЛЕНД, О. Збори Тов. Сокіл, від. 336., відбудуться в неділю, 14. травня, в годині 1. пополудні. Проситься всіх членів прибути на збори і вирівняти свої вкладки і вирішити інші важні справи. — Тимко Кальмук, рек. секр.

БРІСТОЛ, КОНН. Збори Тов. ім. Івана Франка, від. 390., відбудуться в неділю, 14. мая, точно в годині 2. пополудні, на гали 46. Скул стр. Пригадуємо членам, щоби явилися на зборах, бо є важні справи до полагодження, як справа Союзового Дня, котрий має відбутися 11. червня ц. р. Всі довгуючі члени мають вирівняти свої довги до тепер. Члени працюють і не повинні більше довгу робити, а старі довги сплатити. Від тепер за довгуючих членів, котрі не приходять на збори, з каси Тов. більше не будемо платити. На минулих зборах члени ухвалили, щоби довгуючих членів суспендувати, а коли суспендовані члени вирівняють свої вкладки, будуть наново приняті. Так приписує статут У. Н. Союзу. Коли член є хорий, то не чекає до зборів, але йде до урядників і про своє впоминається, бо каже, що йому належиться, але члени не хочуть знати того, що вони мають самі за себе вкладки платити, а не з каси Тов. — О. Каламін, пр.; А. Ярема, кас.; М. Савяк, секр.

МАНВІЛ, Н. ДЖ. Місячні збори Тов. ім. Т. Шевченка, від. 349., відбудуться в неділю, 14. мая, в годині 2. пополудні, в Ліберти Ґали. — Ілько Шеґера, предс.; Дмитро Федина, кас.; Микола Лісний, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Звичайні збори Тов. Любов, від. 45., відбудуться в неділю, 14. травня, в годині 2. пополудні, в домі Тов. Ам. Укр. Горожан, 847 Н. Френклін ул. Проситься членів, щоби точно прийшли начас, або скорше, бо отримають дивіденду за минулий рік. Хто з шановних членів хотів би вписати до Союзу кого зо своєї родини або знайомих, проситься на збори, де місцевий уряд радо послужить. Також проситься тих членів, що не були на підприняттю, щоби принесли свої вступні тикети, щоби був точний рахунок. Пригадується тим, що не платять точно, постаратися цего місяця вирівняти, бо прийде піврічна контроля, і не гарно буде, як їх буде ться зачисляти до довгуючих. — Василь Стриковський, предс.; Антін Гарасим, кас.; Теодор Малик, секр.

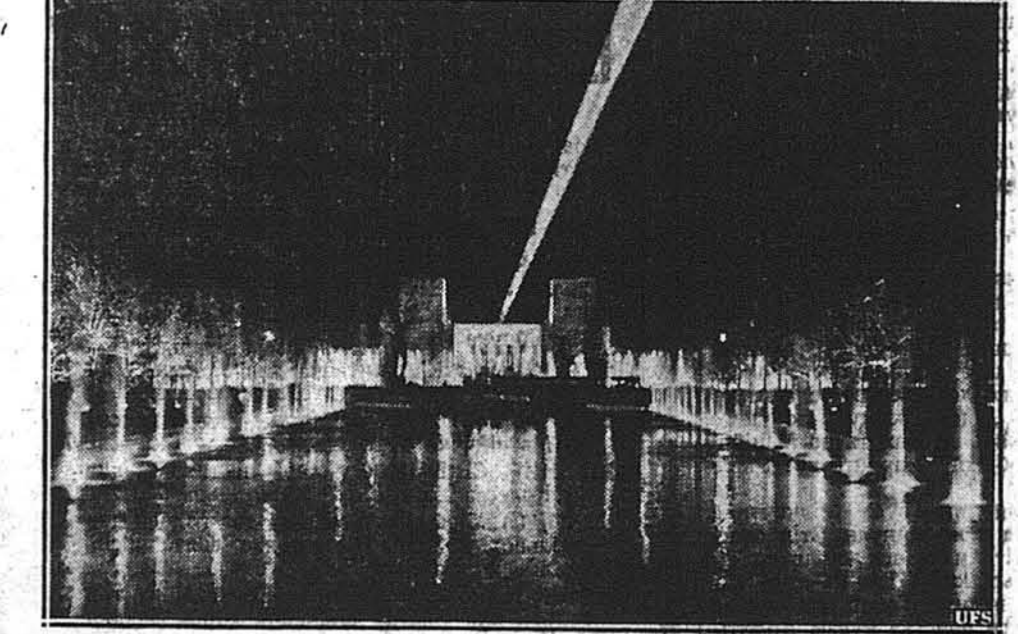
ЙОНГСТАВН, О. Місячний мітінґ Бр. св. Ів. Хрестителя, від. 230., відбудеться 14. мая, в гали 525 W. Rayen Ave. в 2. годині пополудні. Проситься всіх членів прийти на мітінґ, бо є важні справи до полагодження, як справа пікніку, балю. Напоминається членів, котрі довгують вже по три місяці до братської каси і не платять; як буде який випадок, то уряд поступить після статуту братського, щоби потім не було нарікань. Просимо прибути точно на 2. годину, бо маємо вибрати робітників на пікнік. — Т. Періґ, предс.; І. Бряць, кас.; І. Гармич, секр.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Місячні збори Тов. „Зоря", від. 69., відбудеться в суботу, 13. травня, в год. 7:30 ввечір, в „Карпатія Гали", 217 Іст 6. вул. Проситься всіх членів прийти на збори і розібрати чеки, якими У. Н. Союз виплатив дивіденду для членів. Буде справоздання з балю та інші справи. — Михайло Линтей, секр.

ПАТЕРСОН, Н. ДЖ. Місячні збори Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 64., відбудуться в суботу, 13. мая, на 345 Мейн Стр., Патерсон, Н. Дж., в Ст. Боніфейс Гол. Просимо всіх прибути на ці збори, бо будуть важні справи, як баль товариства й інші. — Петро Криловський, предс.; Іван Бурнас, секр.; Сергій Вінярський, кас.; Стефан Сосовський, рек. секр.

СКРЕНТОН, ПА. Місячні збори відділу 280. відбудуться в неділю, 14. травня, в годині 2. пополудні, в Укр. Гор. Клюбі, 608 Вест Лакавана Еве. Присутність усіх членів на зборах є конечна, бо є важні справи до полагодження. Рівнож пригадується тим, що довгують, і тим, що платять при кінці місяця, щоби старалися платити не дальше як на 25., бо коли цего не зроблять, то щоби опісля не нарікали, коли будуть суспендовані. — А. Ґловач, предс.; Р. Рубльовський, секр.

КЛИФТОН, Н. ДЖ. Звичайний мітінґ Тов. Українська Січ, від. 182., відбудеться в неділю, 14. травня, в годині 2. пополудні, в гали парохіяльній, 45-47 Говп Еве., Пасейк, Н. Дж. Є важні товариські справи до полагодження. Так само уряд повідомляє кожного члена і членицю, щоби прийшли на збори, бо прийшли чеки від У. Н. Союзу за дивіденду, то кожний, кому належиться дивіденда, отримає чека на мітінґу. — І. Ладичка, предс.; Г. Яськів, секр.

СВІТОВА ВИСТАВА В НЮ ЙОРКУ ВЕЧОРОМ

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ЧОМУ НЕ ДОЛЕТІЛИ?

Хочу звернути увагу на коротку, але цікаву вступну статтю, поміщену в „Іст Сейнт Луіс Джорнел" з 3. травня б. р. під заголовком „Не повірили компасові". Стаття розбирає справу советських летунів, що не долетіли до Ню Йорку і злетіли на канадійську землю, хоч мали подостатком газоліни та хоч мотор був у доброму стані. Отже збилися з дороги. А властиво втратили віру у доброту своїх навіґаційних інструментів. Чомуж утратили? Отже насувається думка, що саме найкращі советські летуни не мають довіря до інструментів, які виробляють у Советах!

І. С., Шікаґо, Ілл.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ШІКАҐО, ІЛЛ.

В память Карпатської України.

Відомий литовський діяч і поет Казис Відікавскас помістив у ч. 94 литовського щоденника „Дравґас" вірш, написаний литовською мовою, а присвячений героям Карпатської України. Поет пише, що „Ще не вмерла Україна", коли видає таких героїв, як Січовики з Карпатської Січи.

ЛОНДОНСЬКИЙ „ТАЙМС" ПРО ПРАВА УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ

Англійський щоденник „Таймс" у Лондоні видрукував до редакції від Л. Давидовича, лондонського кореспондента українські преси, листа, в якому читаємо:

„Супроти британійського зобовязання відносно Польщі хочу поставити чотири запити тим, які компетентні в цих партикулярних британійських занґажуваннях. Ці запити спираються на ясно уґрупованій обставині, а саме: в нутрі польської держави знаходиться 6—7 міліонів українців, які є підданими цієї держави проти своєї волі.

1) Чи Велика Британія обовязується ґарантувати дальше польське панування над людьми, які протиставилися польській збройній аґресії в 1918—19. р. р., протиставилися польському володінню над ними впродовж останніх 20 років й зо ще більшим зусиллям протиставитимуться на майбутнє?

2) Чи це зобовязання допускає, що, наскільки йде про британійський уряд, всі теперішні кордони Польщі є справедливі, святі й непорушні; що польська аґресія проти автохтонних українців Галичини, Волині й Полісся, як у минулому, так і на майбутнє, є в згоді з британійським поняттям демократії, права й справедливости?

3) Які кроки, коли які взагалі, чинить британійський уряд, щоб задоволити українські вимоги під польським пануванням?

4) Який плян британійського уряду для справедливого впорядкування східньої Европи тепер, коли вона себе недвозначно заанґажувала в її майбутніх ускладненнях?

Словом, українці загально хочуть знати, яке буде дальше наставлення британійського уряду до українського питання в польській державі".

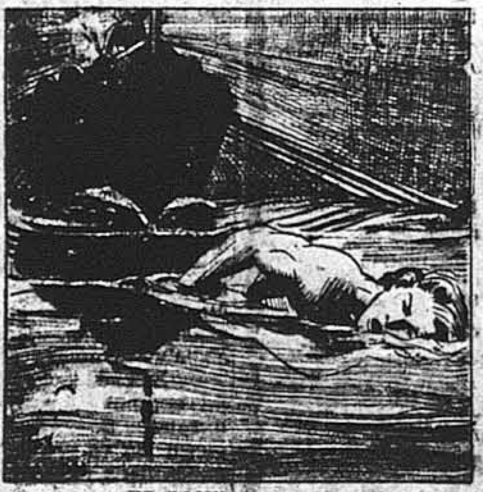
Спосіб на сон.

— Як ти терпиш на безсонницю, то що ти робиш?

— Я уявляю собі, що зараз мушу встати і від того негайно засипляю.

ТАРЗАН І ЗАБОРОНЕНЕ МІСТО.

(103)

Коли ґалера почала натискати на нього, Тарзан уже знав, що його відкрили. Одинокий його ратунок тепер був у підводному плаванні. Він умів давати нурка не гірше дикої качки. І тепер він хотів дати нурка попід ґалеру і виплисти на другий бік. А для ґалери забере довгий час завернути. За той час він думав утекти.

Та ще більша небезпека вилинула перед ним. Він побачив недалеко себе хребет риби-людоїда. Людоїд кружляв недалеко ґалери і для Тарзана це теж було ясним, що людоїд його завважив. Тепер почалися перегони не лиш з ґалерою, але також з людоїдом. Тарзан занурився під воду і з цілої сили почав плисти попід ґалеру. Та людоїд здогонив його.

Корабельне дно змусило людоїда перевернутись, щоб дістати в зуби свою жертву. Це використав Тарзан і запоров людоїда в живіт ножа. Та втім Тарзан побачив у блеску світла з ґалери цілий гурт збігаючихся людоїдів. Йому забракло повітря до боротьби з ними. Він виплив зпід дна ґалери і почав виринати на поверхню води.

Як тільки він показав голову понад поверхню і зачерпнув глибоко повітря, кілька моряків на ґалері побачили його і швидко підняли його вгору. Якби не вони, людоїди були б його розірвали. Тарзанові було це рівнодушне. Хто зна, чи не краще було б згинути від людоїдів, думав він. Людоїди були б не мучили довго. А тут від аттарців треба найгіршого ждати.